

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 23. januarija 1889.

Obseg: Valilnice ali umetne tružice za take ptice, ki si gnezda delajo po duplih in votlinah. — O menjavi semena. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Valilnice ali umetne tružice za take ptice, ki si gnezda delajo po duplih in votlinah.

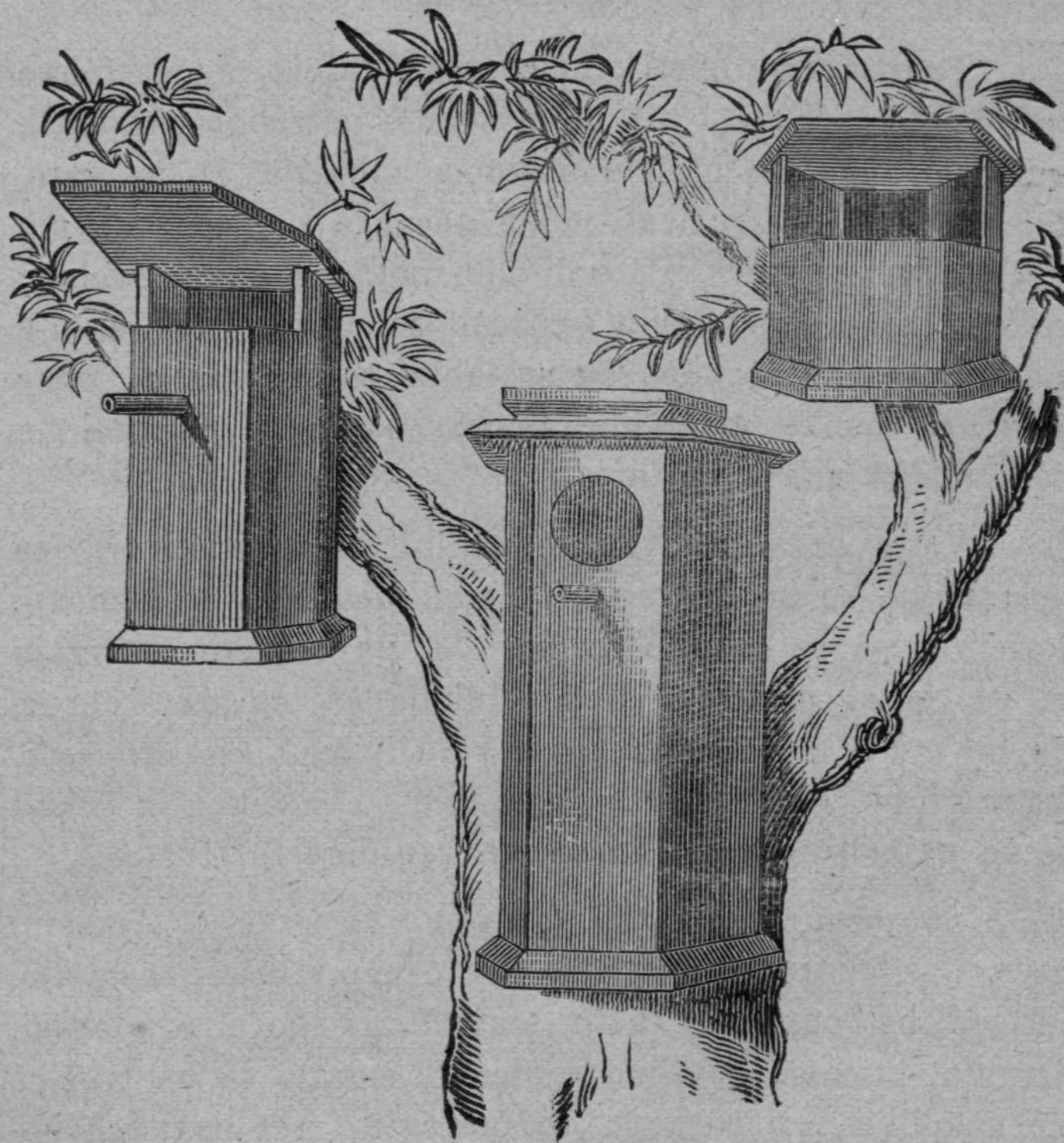
Mnoge ptice si narejajo posebno rade po drevesnih duplih svoja gnezda; po takih votlinah tudi prenoĉujejo in si ob grdem vremenu po njih išĉejo zavetja. Med takimi pticami je pa dostikrat veliko najkoristnejših. Koder je torej takih duplin malo ali celò nič, tam si tudi ne morejo take ptice narejati gnezd, pa tudi ne prebivati. Tako pa imajo ĉestokrat prebivalci po takih krajih marsikàtero leto veliko škode.

Toda takih naravnih dupel, ki se narede, kedar odgnijejo veje, ali jih pa žolne s svojim šilastim kljunom izdolbejo, ni prav veliko, ker po vrtilih navadno stara, pokvarjena drevesa odpravljajo.

Povsod, koder se take luknje ali votline že od narave nahajajo ter ptiĉice po njih gnezdijo, gleda naj se zelo na to, da se tudi ohranijo, a tam, koder jih ni, naredimo jih lahko z majhnim trudom ako le izdolbemo luknjo in nad njo pribijemo kako desko za streho, vhod v luknjo pa napravimo nekoliko oži ali pa širši.

Po krajih, koder takih naravnih lukenj ni dosti, in takih krajev bo menda najveĉ, pomagamo si lahko, ako naredimo umetne luknje, po katerih ptice prav rade narejajo svoja gnezda, pa tudi po njih prenoĉujejo. Najlaže je take umetne votline narediti, ako odrežemo votla drevesna debla ali veje v od enega do dveh ĉevljev, od znotraj lepo oĉedemo jih, na obeh koncih z dešĉicami zabijemo ali pa kako drugaĉe proti zraku in vlagi zavarujemo, potem pa izrežemo na prikladnem mestu in ptiĉji velikosti primerno široke luknje, skozi katere ptice noter in ven letajo.

Druge take umetne dupline ali ptiĉje valilnice so pa tružice za škorce, kakeršnih se po mnogih krajih, posebno po gorenjem Avstrijskem, prav veliko vidi. Te tružice imajo 4 do 6 sten in tla, visoke so 1 do 1½ ĉevlja, okoli 6 palcev široke ter imajo od zgoraj strešico, da dež ne vhaja v tružico. Kaki dve tretjini na visoko

Pod. 1.

ali pa še više izreže se luknja, kjer ptice noter in ven letajo, pred luknjo pa se zabije paliĉica ali klinĉek, da se ptica lahko useda.

Take tružice ali valilnice, kakeršne rabijo škorcem napraviti je lahko tudi drugim pticam, le primerne mo

rajo biti njih življenju, zato pa so v visokosti in še posebno v širjavi notranjega prostora in v velikosti vhodne luknje zelo različne od valilnih tružic za škorce. Take tružice kaže podoba 1.

Slavni dr. Gloger bil je prvi, ki je take valilnice in tružice, po katerih ptiči prenočujejo in jajca valijo, bistveno izboljšal. On je namreč v take tružice od znotraj, in sicer takoj pod uhodno luknjo postavil še eno deščico, v katero je proti zadnji strani vrezana okrogla luknja, ki je velika kakor vhodna luknja, in skozi katero ptiči v tružico dohajajo. Ta deščica deli tružico v dva predela, v gornjega in spodnjega, a skozi vrezano okroglo luknjo hodi ptica v spodnji predel. Zato se pa v spodnjem predelu, kjer ima ptica svoje gnezdo, gorkota delj časa vzdržuje, pa tudi roparske živali, kakeršne so na pr. kuna, mačka, dihur in veverica, ne morejo do ptičjega gnezda.

Vse take tružice morajo biti od zunaj temne; zagadelj naj se zbijejo že iz takih desák ali se pa naj s primerno barvo pobarvajo. Tudi je dobro, ako se z drevesno skorjo obijejo. Posamezni deli takih tružic se morajo čvrsto zlepiti in z drobnimi žeblički skupaj zbiti.

Vhodne luknje morajo biti okrogle in ravno tolikšne, da se ptice, katerim so namenjene, lahko skozi zmuzajo. Skozi prevelike luknje pridejo lahko druge živali v valilnice, kakor na primer veverice.

Tudi morajo imeti tružice premikalnik, da se lahko vsako leto očedijo, kar je posebno potrebno pri takih tružicah, v katere ptiči pogostoma zahajajo, to pa zato, ker se po takih tružicah poleg nesnage tudi uši in drugi mrčesi radi zarejajo. Pa tudi miši in drugi enaki glodalci večkrat hranijo po takih tružicah želod itd. Premikalnik mora biti tako narejen, da se lahko zapira, ter ga kune in druge enake živali ne morejo odpirati, pa tudi ne do ptičjega gnezda prihajati.

Votle drevesne veje in valilnice ali ptičje tružice postavljajo se po drevesih, pa tudi med veje po grmovji. Postaviti se pa morajo trdno, da jih vetrovi ne trgajo in na tla ne mečejo. Vhodna luknja naj se tako obrne, da ne more nobena mokrota v valilnice. Po drevesih, katera hitro in bujno rasto, pa tudi po smrekah in jelkah je še najbolje obešati omenjene valilnice in tružice.

Škorcem in drugim pticam, ki rade v družini žive, naj se tružice nekoliko bolj druga k drugi postavijo, ali se pa naj več takih tružic na eno drevo obesijo. Drugim pticam, posebno senicam, morajo se pa tružice že nekoliko bolj narazen razpostaviti, ker navadno hočejo večega in obširnejega kroga.

Ptice, ki delajo posebno rade po takih tružicah gnezda, so: škorec, razne vrste senic, brglez, čopasti vdab, ščinkovci in še mnogo družih. Tudi stržki, pastiričice itd. narejajo si gnezda po votlih drevesnih vejah, ki pa morajo ležati in s protjem biti pokrite. Rdečerepke, muharčki in druge enake ptice hodijo tudi rade v take

tružice, ki pa vendar ne smejo imeti vhodnih lukenj, ampak morajo pod streho biti odprte.

Želeti bi bilo, da bi tu omenjene valilne tružice prav obilo po drevesih nastavljali, a to ne le ondod, koder je obilo sadnega drevja, marveč povsod, koder delajo škodljivi žužki in drugi mrčesi poljedelcem in gozdarjem škodo.

O menjavi semena.

Nekdaj ni bilo lahko kmetovalca pripraviti, da bi menjal seme, vsaj večkrat ne. Sedaj prodira tudi, o tem drugo in boljše mnenje. Da se je tako obrnilo, vzrokov je več. Najprej poudarjamo, da ljudje sedaj poznajo mnogo več dežel in krajev, koder je res boljšega semena za kakšno določeno sorto dobiti. Vožnja je dandanes mnogo hitrejša in cenejša nego nekdanj. Tudi je veliko več semenskih trgovišč, vrhu tega pa še društva pospešujejo dobivanje zanesljivo dobrega novega semena.

Po tem takem je tudi kmetovalcu dandanes laže svoje slabo seme zamenjati z boljšim.

Vendar mora kmetovalec na več reči dobro paziti in jih preudariti, predno naroči novega semena. Najprej treba, da dobro preudari, čemu želi novega semena? No in baš o tem se najčešče zagrešajo. Najboljše seme ne pomaga nič, ako je njiva slabo vzorana in slabo pognojena, sploh zanemarjena.

Če pa so njive prav obdelane, daje tudi domače seme dovoljnih pridelkov.

Trgovci s semeni zaženejo glas po svetu in hvalijo sedaj to, sedaj drugo seme.

In takšno hvalisanje zmoti kmeta, da si naroči novega semena, pa se navadno ukani. Zatorej treba, da kmetovalec najprej dobro premisli, zakaj ali čemu hoče novega semena?

Nekateri želijo sadežev, ki rano dozorevajo. To je zelo važno, kadar odbiramo novo seme, zlasti po bolj severnih krajih. Tod namreč kmalu mine potrebna večja toplota, in vsi sadeži ne morejo dozoreti. To velja o koruzi, bobu, latovnem prosu, tobaku itd. Pa tudi po krajih, koder imajo dolgo in sušno poletje, želijo si brzo zorečih sadežev, da bi se manj uim bali. Kje je takšnih sadežev semena dobiti, to učijo izkušnje. Omenjamo le, da jih nahajamo po severnih, pa tudi bolj južnih pasih.

Drugi želijo sadežev, kateri bi trdni bili zoper razne škodljive vplive, zlasti zoper zimski mraz, poletnjo sušo, zoper poganje in mnogovrstne mrčese. Posebno važni so kmetovalcu sadeži, katerim zimski mraz precej ne škoduje. Vzhodni kraji Evrope so v tej reči na slabšem, nego južni in zapadni. Le ti imajo veliko več krajev od koder bi mogli dobivati dobrega semena, nego oni. Rastline privajajo se le polagoma novemu